

УДК 930.23:94(477)«1648/179»

П. Г. Радько

КОЗАЦЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ В СУЧАСНІЙ ІСТОРИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

У статті здійснено спробу аналізу сучасною історичною наукою процесу зародження національної ідеї періоду козацької доби в контексті функціонування органів законодавчої, виконавчої та судової влади. Доведено, що сучасна історіографія, ґрунтуючись на принципі наступності історії українського народу, визнає факт успадкування деяких традицій, зокрема вічевих, Київської Русі й Галицько-Волинської держави Запорозької Січі, поширення адміністративно-територіального устрою. Зазначено, що серед основних принципів козацького устрою домінувало право обирати органи самоуправління і бути обраним до них. Має місце положення про те, що в роки Визвольної війни Генеральні Ради були традицією, яка зв'язувала державність Гетьманщини з вічевими порядками Київської Русі. Акцентовано увагу на тому, що новітній історіографічний процес розгортається в умовах незалежності України, демократизації її основних політичних інститутів.

Ключові слова: *Гетьманщина, Козацька Рада, Генеральна Рада, державотворення, історіографія, законодавча влада, виконавча влада, судова влада.*

Актуальність цієї проблеми полягає в тому, що козацька доба – одна зі складних та водночас вагомих сторінок вітчизняної історії. Не буде перебільшенням твердження, що саме вона справила вплив на подальшу долю українського народу, який завжди мріяв здобути незалежність, побудувати свою державу на демократичних засадах. Козацька держава з її героїчним воїнством стала в європейській історії зразком відчайдушної боротьби сотень тисяч людей, які взялися за зброю, встали під прапорами своїх уславлених відвагою ватажків й об'єдналися в ім'я свободи. Доволі тяжким і довгим був шлях до омріяної роками незалежності. Однак козацтво, долаючи відчайдушний опір сильних армій

держав-сусідів, які зазіхали на його вольності та землю, здобувало перемоги у кривавих боях із переважаючими силами загарбників-поневолювачів, проявляючи при цьому могутність духу, героїзм та військову звитягу, якими захоплювалися наступні покоління українців і які були прикладом прояву безмежної любові до рідної землі.

Серед пріоритетних напрямів досліджень українських істориків 1990-их років – початку XXI століття важливе значення має саме козацько-гетьманська тематика (понад 350 праць), як знакове явище в історії України. Варто відзначити науковий внесок, який зробили О. Апанович («Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі» (1993)), Ю. Мицик («Джерела з історії Національно-визвольної війни українського народу середини XVII століття» (1996)), В. Брехуненко, В. Горобець, О. Гуржій, Л. Косенко, С. Леп'як, С. Плохій, О. Путро, П. Сас, Ф. Сасин, В. Сергійчук, І. Стороженко, О. Струкевич, Т. Чухліб, В. Щербак, Т. Яковлева та інші у з'ясування державотвірної ролі козацтва, державницьких програм Б. Хмельницького, І. Виговського, П. Дорошенка, І. Мазепи, П. Орлика й інших, їхньої боротьби за реалізацію державної ідеї [1; 12; 16]. Викликають останнім часом науковий інтерес публікації Є. Луняка [16] і Г. Луньова [17].

Концептуальне значення мають монографії В. Смолія та В. Степанкова «Богдан Хмельницький» (1995), «Українська державна ідея: проблеми формування, еволюції, реалізації» (1997), інші публікації, в яких події середини XVII століття інтерпретуються як українська національна революція, завдяки котрій постала козацько-гетьманська держава. Важливі проблеми української козацької державності досліджено в монографії О. Гуржія «Українська козацька держава в другій половині XVIII ст.: кордони, населення, право» (1996), який акцентував увагу на організації державного життя і системи влади козаків.

Важлива роль у дослідженні історії козацької України належить Науково-дослідному інституту козацтва при Запорізькому державному університеті, стараннями якого побачила світ Мала енциклопедія українського козацтва, що включає понад 1400 статей про виникнення козацтва, устрій Запорозької Січі, військове мистецтво козаків, їхню роль в українській історії, в системі міжнародних відносин. У виданні представлено біографічні статті про козацьких ватажків, українських і зарубіжних дослідників козацтва. В. Брехуненко вдався до типології козацьких спільнот XVI – першої половини XVII ст. [3]. Заслужують на увагу збірник про гетьманів та козацьких отаманів [5] і публікації О. Гуржія [7], М. Жуковського [9], Д. Журавльова [11], І. Коляди [15], В. Радовського [20] й інших.

Українська історіографія, ґрунтуючись на принципі наступності державності українського народу, визнає факт успадкування деяких традицій, зокрема вічових, Київської та Галицько-Волинської держав на Запорозькій Січі, а відтак її адміністративно-територіального устрою, а також виборності старшини. В. Смолій і В. Степанков переконливо довели, що серед основних принципів козацького устрою домінувало право обирати органи самоуправління і бути обраним до них. Вони ретельно простежили процес й еволюцію формування політичних інститутів Української козацької державності. Останнім часом дослідники вдалися до аналізу влади і суспільства в історичному контексті, що відображає козацький період [4].

Доречно зауважити, що на зламі 1980-1990 років в українській історіографії з'явилося чимало публікацій, присвячених такому яскравому й самобутньому явищу вітчизняної історії, як запорозьке козацтво. Книги з цієї проблематики завжди привертала увагу шанувальників історичного минулого України. Не стала винятком і книга дослідників Ю. Мицика, С. Плохія та І. Стороженка «Як воювали козаки: Історичні розповіді про запорозьке козацтво» (1990). Побудоване на проблемно-хронологічній основі видання репрезентує низку історичних нарисів, у яких у популярній формі розповідається про виникнення запорозького козацтва, його побут і звичаї, героїчну боротьбу проти турецько-татарської й польсько-шляхетської експансії проти українського народу, розвиток освіти та культури в козацькому середовищі тощо. Важливо те, що, спираючись на широке коло вітчизняних й історичних джерел, багату історіографічну спадщину, автори зуміли досить повно відтворити основні етапи історичного розвитку українського козацтва, показати колоритність цього феноменального у світовій історії явища. Значний науковий і пізнавальний інтерес становлять наведені в книзі матеріали, у яких висвітлюються характерні риси військової й адміністративно-територіальної структури Запорозької Січі. Тут докладно розповідається також про обов'язки, які покладаються на козацьку старшину. Заслужують на увагу сюжети з історії українського козацтва, містяться в інших новітніх публікаціях [18; 22; 25].

З'ясовуючи козацькі принципи політичного життя та державного організму, П. Сас підкреслює, що центральне місце в системі демократичних цінностей запорозької спільноти посідало поняття «колективної волі», яка реалізовувалася через козацьку раду, котра була формою прямого волевиявлення всіх її повноправних членів, а її рішення були обов'язковими (під загрозою смертної кари) для виконання гетьманом, старшинами, рядовими козаками. В історіографії зауважується, що поступово в козацькій Україні сформувалася республіканська форма правління, за якої всі посади були виборними, що заклали засади демократії. З іншого боку, цей принцип посилював і відцентровані тенденції в діяльності української старшини, оскільки, за необхідності, він давав легітимну санкцію будь-яким сепаратистським настроям окремих полковників, особливо в умовах Руїни [21, с. 57–58].

Дослідники І. Стороженко, В. Смолій, В. Горобець, М. Журавель, І. Катусhev, Л. Косенко, Ю. Мицик, Н. Нудьга, І. Паньонко, О. Путро, В. Щербак та інші визнають, що республіканська форма правління дістала відображення в козацьких радах, на яких вирішували адміністративні, судові, військові справи, обирали старшину. Так, В. Щербак наголошує на тому, що козацька рада перетворилася на вищий законодавчий орган Української козацької держави [26]. Водночас О. Путро доводить, що в період гетьманства К. Розумовського зросла роль генеральної старшини, фактично перестала діяти загальновійськова рада, компетенція якої остаточно перейшла до старшинської ради [19, с. 376].

Досліджуючи розвиток і занепад політичних інститутів Гетьманщини, В. Горобець звернув увагу на тенденції розвитку політичної системи козацької України в останній третині XVII–XVIII століть, окресливши тенденції розвитку політичної системи козацької України, визначивши місце Генеральної ради в системі політичної взаємодії, процес розвитку та функції інституту козацької старшини й полковництва в політичному житті Гетьманщини. Отже, сучасна історіографія довела, що в роки Визвольної війни Генеральна рада як центральний

орган влади мала вагоме значення. Загалом Генеральні ради були традицією, котра зв'язувала державність Гетьманщини з вічовими порядками Київської Русі.

Заслуговують на увагу праці, у яких простежується тяглість традицій виконавчої влади в козацькі часи, починаючи з Запорозької Січі. Дослідники намагалися з'ясувати деякі спільні ознаки управлінської діяльності княжої й козацької доби, наголошуючи, що князі й гетьмани були наділені функціями законодавчої та виконавчої влади. У Гетьманщині, зокрема, змагалися два типи державної влади: республіканський (І. Виговський та П. Дорошенко) і монархічний (Б. Хмельницький, Д. Многогрішний, І. Самойлович, І. Мазепа) [1].

Більшість дослідників, зокрема І. Стороженко, В. Горобець, О. Гуржій, В. Заруба, В. Кривошея, В. Панашенко, О. Путро, В. Сергійчук, О. Струкевич, Т. Чухліб та інші стверджують, що гетьман був наділений широкими повноваженнями як глава держави, її репрезентант у всіх зовнішніх взаєминах, головнокомандувач армії, адміністратор, законодавець, вищий суддя. Це саме стосується публікацій, авторами яких є Т. Гончарук [6], О. Гуржій [8], І. Коляда [14], Л. Тома [24].

Вагомий внесок у вивчення досвіду козацько-гетьманського урядування зробили В. Бадяк, Д. Голосніченко, П. Гончар, Г. Демиденко, В. Єрмолаєв, Г. Корогод, О. Кресін, О. Лукашевич, Б. Миндзяновський, П. Надолішний, І. Нікітін, М. Окладна, В. Северенюк, С. Серьогіна, О. Скаун, В. Смолій, А. Смолка, М. Страхов, Ю. Тодика, М. Трофимук, Ю. Фігурний, Т. Чухліб та інші.

На основі вивчення оригінального тексту «Пактів і Конституцій законів та вольностей Війська Запорозького...» 1710 року Т. Чухліб доводить, що його творці спиралися на античну, пізньосередньовічну й ранньомодерну політико-правову традиції, використовуючи при цьому ідеї багатьох європейських мислителів. Дослідники Конституції П. Орлика акцентують увагу на тому, що генеральна старшина, полковники та генеральні радники зобов'язувалися присягнути на вірність Вітчизні, на щире відданість гетьманові, а також на сумлінне виконання посадових обов'язків.

Сучасні автори розглядають негативні наслідки для національних традицій державотворення, зокрема скасування Гетьманщини, її полково-сотенного устрою, тривалого перебування в складі Московської держави, а відтак Російської імперії.

У новітній історіографії стверджується, що Українська козацько-гетьманська держава створювалася на основі національної ідеї, яка виходила не тільки із розуміння необхідності національного визволення, але й побудови власної держави. Під цим кутом зору презентуються спроби Богдана Хмельницького поєднати козацькі вольності з ідеєю успадкування традиції Київської Русі та утвердження республіканської форми козацького управління. Зокрема, науково переосмислюється державницька діяльність гетьмана України І. Мазепи, що простежується в публікаціях Д. Журавльова [10], Б. Кентржинського [13], Т. Таїрової-Яковлевої [23] й інших.

Вітчизняний історик М. Брайчевський, відповідаючи на питання: якою була козацька державність, зауважуючи, що гетьман Б. Хмельницький мав усі потрібні для глави держави важелі:

– територію, звільнену збройною рукою від чужої окупації – й на цій землі близько 200 міст і містечок; відомо, що Богдан намагався об'єднати воєдино цілу

українську територію (гасло: «До Вісли!»), вимагаючи, наприклад, від шведів у 1655 році, щоб вони не захоплювали західноукраїнські терени;

– населення, послухне йому, яке чекало на власного короля у власній державі, у власних етнічних межах, цілком ворожих по відношенню до двох агресивних сусідів (поляків і москалів);

– військову силу;

– адміністрацію, базовану на ній; правда, тимчасову, саме тому й не цивільну, а військову, що була відгомном османської військово-адміністративної системи, а не була європейською нормою, бо раду генеральної військової старшини, Генеральну військову канцелярію не можна було вважати цивільним урядом;

– фіскальну систему, може, й не бездоганну, але дійову, навіть із задумом карбувати власні гроші;

– юридичні права (це не правда, що видумували історики – мовляв, не було легалізму, легітимності; тогочасні теоретики держави Н. Макіавеллі, Г. Гроцій наголошували, що коли хтось силою завойовує територію, має права проголосити себе її володарем, а тим більше Б. Хмельницький не був узурпатором);

– аристократичне (шляхетське) походження гетьмана, який думав, мріяв про свою спадкову династію, а у разі виборної псевдореспубліканської монархії (т. зв. козацької республіки) Богдан Хмельницький також мав забезпечене місце володаря;

– дипломатичне і політичне визнання інших держав;

– міг розраховувати на церковне благословення тощо [2].

Більшість сучасних істориків єдині в тому, що гетьман був на чолі Української держави й пост цей завжди був виборним. Обирала його Генеральна Рада, але самі вибори не передбачали твердих принципів. Уважалося, що гетьмана обирали «доживотно» – пожиттєво, як, приміром, і було з Б. Хмельницьким, І. Скоропадським, Д. Апостолом. Разом із тим у «гетьманських статтях» 1669 та 1672 років передбачалося право Генеральної Ради позбавляти гетьмана влади, якщо він «зрадить». Ю. Хмельницький, І. Виговський, П. Тетеря, П. Дорошенко покладали свої булави на Генеральній Раді й дякували за «уряд гетьманський», ставлячи таким чином Генеральну Раду вище від гетьмана. Здебільшого Рада просила гетьмана взяти знову булаву і залишитися при посаді.

Сучасні історики, зокрема Н. Яковенко, зауважує, що гетьмана обирали козаки, але як провідник держави він очолював усі установи законодавства й вищої адміністративної та судової влади – для козацтва в ролі прямого зверхника, для решти населення – як найвищий арбітр. Повноправні громадяни держави, що не виконували збройної служби (шляхта і міщани), залишалися «при давніх правах та вольностях», тобто зберігали традиційне самоврядування й свої майнові прерогативи. Щоправда, коли вірити московським присяжним спискам 1654 року, шляхти на козацькій території залишилося близько 300 родин, тож вона рано чи пізно мала злитися з міською верхівкою або влитися до козацької старшини, як і сталося. А між міщанами й козаками межа взагалі була рухома: за підрахунками І. Крип'якевича, у війні покозачилося 50–80% міського населення [27].

Сучасними дослідниками історії України доведено, що на Гетьманщині змагалися два типи державної влади: республіканський і монархічний. Гетьмани, які складали булаву перед Генеральною Радою, визначали тим її зверхність, особливо І. Виговський та П. Дорошенко, були представниками республіканського

типу правління, а Б. Хмельницький, Д. Многогрішний, І. Самойлович і передусім І. Мазепа були носіями монархічного начала. Ця монархічна тенденція виявилася в прагненні правити без участі Ради.

Більшість істориків наголошує на тому, що гетьман мав необмежену владу: він був не тільки главою держави, а й репрезентантом у всіх зовнішніх стосунках, головним вождем армії, адміністратором, законодавцем, що виявлялося у виданні універсалів; був вищим суддею, до якого йшли апеляції на суди; мав право затверджувати вироки. Крім того, були категорії населення, які користувалися привілеями і не підлягали звичайним судам, а тільки судові гетьмана. Це, зокрема, бунчукові товариші та різного роду особи, що перебували під протекцією гетьмана, вдови і діти видатних діячів. Із фонду «вільних військових маєтностей» він роздавав землі монастирям та окремим особам за службу й різні послуги. Надання цих земель стверджувалося гетьманськими універсалами.

Значним є інтерес історичної науки, особливо після відновлення незалежності України, до історії судочинства козацьких часів. Новітня українська історіографія прагне з'ясувати успадкування правових традицій княжих часів у козацько-гетьманській добі, починаючи з Запорозької Січі, у козацькій державі Б. Хмельницького, а відтак у Гетьманщині. Сучасні історики, покликаючись на наукову спадщину М. Слабченка, акцентують увагу на тому, що «історія була змішана з правом до такого ступеня, що інколи було важко вирішити, де закінчується перша, і починається друга».

На основі праць Л. Косенка, В. Кульчицького, А. Пашука, А. Ткача, Ю. Шемшученка, В. Чеховича та інших можна зробити висновок про утвердження в історіографії звичаєвої концепції козацького судочинства. Козацьким правовим традиціям присвятили публікації І. Бойко, К. Віслобоков, Г. Гайдай, Л. Гамбург, Т. Гошко, А. Гурбик, В. Інкін, М. Кобилецький, А. Козаченко, С. Микитюк, В. Опанасюк, О. Піддубний, М. Погорецький, В. Сергійчук, І. Ситий, І. Скуляк, Л. Толочко, Г. Чапала, В. Шандра й інші. Варто виокремити монографію О. Гуржія «Право в Українській козацькій державі (друга половина XVII–XVIII ст.)», у якій показано, що Визвольна війна українського народу зумовила поширення звичаєвого права на території тих регіонів України, у яких було ліквідовано панування польської магнатерії.

Отже, сучасні дослідники досить ґрунтовно довели, що козаки протягом століть виробили струнку й досить ефективну систему правових норм, у якій закріплювалися військово-адміністративна організація, правила ведення війни, діяльність судових органів, правове становище соціальних станів і груп населення, цивільні правовідносини (право власності, порядок користування землями, водоймищами та угіддями на козацькій території, зобов'язальне право), встановлювалися покарання тощо. Козакам були відомі такі складні юридичні поняття, як право першого займу, давність володіння, нерівномірний розподіл стягнення тощо.

Новітня історіографія акцентує увагу на тому, що козацько-гетьманська державність зберегла і примножила деякі княжі традиції в умовах Запорозької Січі, держави Б. Хмельницького та Гетьманщини (друга половина XVII–XVIII століття). З одного боку, це результат колективних зусиль козацтва, що зумовило рух традицій вольностей та лицарства, а з іншого – цілеспрямованої діяльності Б. Хмельницького та його прибічників, спрямованої на визволення

України і створення нової форми державної організації суспільства у форматі Козацько-гетьманської держави.

Список використаних джерел

1. Богдан Хмельницький. Іван Виговський. Петро Дорошенко. Іван Мазепа: [збірка]. – Луцьк: Волин. обл. друк., 2012. – 470 с.
2. Брайчевський М.Ю. Вибрані твори: Іст.-археогр. студії, публіцистика / Ред. Л. Винар; Укр. вільна акад. наук у США, Іст. секція та ін. – К.: Вид. дім КМ Академія; Нью-Йорк, 1999. – 597 с.
3. Брехуненко В. Козаки на Степовому Кордоні Європи: типологія козацьких спільнот XVI – першої половини XVII ст. / В. Брехуненко // НАН України; Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського. – К.: Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського, 2011. – 503 с.
4. Влада і суспільство в Україні: іст. контекст / В. Верстюк та ін.; відп. ред. В. Смолій; НАН України, Ін-т історії України. – К.: Ін-т історії України, 2013. – 505 с.
5. Гетьмани й козацькі отамани / авт., уклад. І.Ю Левашова. – Донецьк: Глорія Трейд, 2013. – 383 с.
6. Гончарук Т.Г. Дем'ян Многогрішний: гетьман Лівобережної України другої половини XVII–XVIII ст. / Т. Гончарук. – К.: Прадес, 2012. – 117 с.
7. Гуржий А.И. Сто великих личностей и событий казацкой Украины / А.И. Гуржий, Т.В. Чухліб. – К.: Арий, 2010. – 462 с.
8. Гуржий О. Іван Скоропадський / О. Гуржий, О. Реєнт. – К.: Арій, 2013. – 229 с.
9. Жуковський М.П. Слава за життя – безсмертя після нього: стислий перелік і боїв отамана І.Д. Сірка / М.П. Жуковський // М-во культури України, Нікопол. краєзнавчий музей, наукова частина [4-е вид., доповн.]. – Нікополь: Фельдман О.О., 2013. – 36 с.
10. Журавльов Д.В. Мазепа: людина, політик, легенда / Д.В. Журавльов. – Х.: Будинок друку, 2012. – 380 с.
11. Журавльов Д.В. Усі гетьмани України: біогр. вид. / Д.В. Журавльов. – К.: Гетьман, 2012. – 507 с.
12. Запорозька Січ і українське козацтво: зб. наук. пр. / Укр ін.-т нац. пам'яті / Редкол.: Кривошея В.В. (голова) та ін. – К.: Пріоритети, 2012. – 207 с.
13. Кентржинський Б. Мазепа: [пер. зі швец.] / Б. Кентржинський. – К.: Темпора, 2013. – 495 с.
14. Коляда І.А. Кирило Розумовський: останній гетьман України / І. Коляда, С. Марченко, О. Кирієнко. – К.: ДАК «Укрвидавполіграфія», 2012. – 126 с.
15. Коляда І.А. Отаман Сірко: український політичний діяч і полководець / І.А. Коляда, Є.В. Биба. – Х.: Фоліо: ПЕТ, 2012. – 126 с.
16. Луняк Є.М. Козацька Україна XVI–XVIII ст. у французьких історичних дослідженнях / Є.М. Луняк. – К., Ніжин: М.М. Лисенко, 2012. – 807 с.
17. Луньов Г.О. Земля, козацтво і державність України: іст.-практ. нарис / Г.О. Луньов, Ю.П. Прилипко: [вид. 3-є, доповн.]. – К.: Наїрі, 2013. – 415 с.
18. Мицик Ю.А. Тиміш та Юрій Хмельницькі: про синів Б. Хмельницького / Ю.А. Мицик. – К.: Прадес, 2012. – 118 с.
19. Путро О.І. Гетьмани України: Кирило Розумовський (нові штрихи до соціально-політичного портрета) / О.І. Путро // Український історичний журнал. – 2002. – №5. – С. 105-112.

20. Радовський В.С. «Замкнена душа» Петра Сагайдачного: фрагменти та епізоди трагічного життя / В.С. Радовський. – Львів: Сполом, 2012. – 206 с.
21. Сас П.М. Політична культура українського суспільства (кінець XVI – перша половина XVII ст. / П.М. Сас. – К.: Либідь, 1998. – 254 с.
22. Сюжети з історії українського козацтва: на допомогу розробникам проекту Закону України «Про козацтво України» / М.З. Мустафін та ін.; за ред. М.М. Мазепа; Харків. НДІ козацтва. – Харків: В.Ф. Коваленко. – 127 с.
23. Таїрова-Яковлева Т.Г. Іван Мазепа і Російська імперія: Історія «зради» / Т.Г. Таїрова-Яковлева [пер. з рос. Ю. Мицика]; СПб. держ. ун-т, Ін-т історії України НАН України. – К.: Кліо, 2013. – 401 с.
24. Тома Л.В. Данило Апостол: гетьман Лівобережної України / Л.В. Тома. – К.: ДАК «Укрвидавполіграфія», 2012. – 94 с.
25. «Хмельниччина в контексті історії України» // Матеріали Всеукраїнської науково-красназавчої конференції «Хмельниччина в контексті історії України», 21 вересня 2012 р. – Хмельницький: А.А. Мельник, 2012. – 559 с.
26. Щербак В.О. Українське козацтво: формування соціального стану: друга половина XV – середина XVII ст. / В.О. Щербак. – К.: Вид. дім «Києво-Могилян. акад.», 2006. – 295 с.
27. Яковенко Н.Л. Дзеркала ідентичності. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI – початку XVIII ст. / Н.Л. Яковенко. – К.: Laugus, 2012. – 470 с.

П. Г. Радько

КОЗАЦКАЯ ГОСУДАРСТВЕННОСТЬ В СОВРЕМЕННОЙ ИСТОРИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ

В статье проводится анализ современной исторической науки о репрезентации процесса зарождения национальной идеи в период казачества в контексте функционирования органов законодательной, исполнительной и судебной власти. Доказано, что современная историография придерживается принципа последовательности некоторых традиций, в частности вечевых, Киевской Руси и Галицко-Волынских государственных образований, а также Запорожской Сечи, и поэтому и имел место процесс расширения её административно-территориального устройства, а также выборности старшин. Указывается, что среди основных принципов казацкого устройства доминировало право избирать органы самоуправления и быть избранным в них. Имеет место положение о том, что в годы Освободительной войны Генеральные Рады были традицией, которая связывала государственность Гетьманщины с вечевыми порядками Киевской Руси. Акцентируется внимание на том, что новейший историографический процесс разворачивается в условиях независимости Украины, демократизации её основных политических институтов.

Ключевые слова: Гетьманщина, Козацкая Рада, Генеральная Рада, государственное строительство, историография, законодательная власть, исполнительная власть, судебная власть.

Р. Н. Rad'ko

COSSACK STATE IN MODERN HISTORICAL LITERATURE

Modern historical studies of the process of originating a national idea in the Cossack period are analyzed in the article. The focus is made on the functioning of organs of legislative, executive and judicial power. It is proved that modern historiography is based on a principle of continuity of some traditions, in particular the traditions of people meetings, taken from Kievan Rus, Galych-Volyn States and Zaporizhia Sich, and consequently distribution of its administrative-territorial structure, and also electiveness

of officers. It is marked that a right to elect the organs of self-government and to be elected to them prevailed among basic principles of the Cossack system. The author proves that in the years of Liberation War General Councils became the traditions, which bound the state system of Hetmanship to the people meetings characteristic of Kievan Rus. The accent is made on the fact that the newest historiography process is developing under the conditions of Ukraine's independence and democratization of its basic political institutes.

The analysis of the newest data of the Ukrainian historians in the field of state creation, in particular, the Cossack period, allowed to trace influencing of methodological and world view shifts on modern researchers, their collaboration with the foreign academics from Ukrainian diaspora and formation of new generation of Ukrainian historians.

The estimation of historiography of the state and plenitude of illuminating originality of forming the Ukrainian state during the Cossack period allowed to find out both achievements, blanks and less researched aspects of the problem, in particular, historiographical comprehension of traditional functioning of legislative, executive and judiciary power in a retrospective aspect. On this basis a number of suggestions and recommendations are formulated concerning the subsequent study of national traditions of the state formation in Ukraine. The newest historiography accents an attention on the point of view that the Cossack-Hetman state system saved and increased some princely traditions in the conditions of Zaporizhia Sich, state of Bohdan Khmelnytsky and Hetmanship.

Keywords: Hetmanship, Cossack Councils, General Council, state system, historiography, legislative, executive, judicial power.

Надійшла до редакції 10 лютого 2015 року